МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ

Колективна монографія

Умань
2022

УДК 338.48-2-056.26(02)
С69

Авторський колектив: Кравченко О. О., Міщенко М. С., Левченко Н. В., Резніченко І. Г., Жеребко І. А., Чупіна К. О., Поліщук О. Р., Песоцька Ю. Ю.

Рецензенти:

Коляденко С. М., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальних технологій Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Бєлоліпцива О. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи Харківської гуманітарно-педагогічної академії;

Коляда Н. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Рекомендовано до друку вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

(протокол №8 від 27 грудня 2022 року)

Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими
С69 освітніми потребами засобами інклюзивного туризму : кол. моногр. / [О. О. Кравченко, М. С. Міщенко, Н. В. Левченко [та ін.] ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2022. 403 с.
ISBN

Монографічне дослідження є спробою з'ясувати актуальні проблеми соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребамизасобами інклюзивного туризму.

Матеріали дослідження можуть бути використані в діяльності закладів освіти всіх рівнів, інклюзивно-ресурсних центрів, закладів соціальної сфери та реабілітаційних центрів, у роботі недержавних і громадських організацій, молодіжних центрів тощо; під час викладання професійно-орієнтованих навчальних дисциплін; підвищення кваліфікації; розробки спецкурсів, навчальних посібників і в позааудиторній роботі.

Монографія підготовлена за результатами науково-дослідної теми «Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму» (державний реєстраційний номер: 0119U103978) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

УДК 338.42-2-056.26(02)

ISBN

© Авторський колектив, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП..... 5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ……. 17
1.1. Теоретичні засади дослідження…… 17
1.2. Міждисциплінарний підхід у дослідженні інклюзивного туризму……... 47
1.3. Інклюзивний туризм як засіб соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами……... 61
Висновки до розділу 1…….. 76
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЗАСОБАМИ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ…….. 79
2.1. Соціально-психологічна реабілітація студентської молоді з ООП засобами інклюзивного туризму…….. 79
2.2. Соціально-психологічна реабілітація дітей з ООП засобами інклюзивного туризму…….. 89
2.3. Інноваційна модель впровадження інклюзивного туризму як соціальної послуги……. 108
2.4. Практичний інструментарій з впровадження системи соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з обмеженнями життєдіяльності засобами інклюзивного туризму ……. 128
2.5. Методи соціо-природно-ресурсної оцінки об’єктів інклюзивного туризму……... 153
Висновки до розділу 2……... 176
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД З ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ ЯК ОСВІТНЬОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОСЛУГИ…….. 179
3.1. Рекомендації зі створення безбар’єрного середовища як однієї з умов соціальної інтеграції людей з інвалідністю…….. 179
3.2. Класифікація туристичних та рекреаційних об’єктів України, на базі яких можливо реалізувати маршрути інклюзивного туризму для дітей та молоді……... 194
3.3. Інклюзивний туризм як засіб формування національно-патріотичного та екологічного виховання…….. 200
3.4. Потенціал інклюзивного туризму в контексті зеленої соціальної роботи……. 213
3.5. Рекомендації сім’ям, в яких виховуються діти з інвалідністю,

щодо оптимізації їхніх сильних сторін на шляху до соціальної інтеграції в умовах інклюзивного туризму……. 227
3.6. Методичні рекомендації з організації соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами інклюзивного туризму……... 238
3.6.1. Загальні рекомендації закладам освіти щодо соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді засобами інклюзивного туризму……... 258
3.6.2. Рекомендації для впровадження інклюзивного туризму як соціальної послуги……..... 267
Висновки до розділу 3……... 275
РОЗДІЛ 4. МОЛОДІЖНИЙ ЦЕНТР ЯК НАУКОВИЙ ОСЕРЕДОК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ……..... 278
4.1 Молодіжний центр осередок молодіжної роботи з дітьми та молоддю…….. 278
4.2 Громадська організація, молодіжний центр – поле соціально-психологічного допомоги дітям та молоді…….. 285
4.3 Соціально-психологічна підтримка молоді, що постраждала внаслідок війни, в межах діяльності молодіжного центру……..... 292
Висновки до розділу 4……... 299
ВИСНОВКИ…….. 301
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ…… 312
ДОДАТКИ……. 326

ВСТУП

За останнє десятиріччя Україна зазнала значущих суспільно-політичних та соціально-економічних потрясінь, серед яких – революція Гідності (2013 – 2014 рр.); гібридна війна на Сході України (2014 – 2022 рр.); поширення коронавірусної інфекції COVID-19 та подолання її наслідків, військова агресія сусідньої держави. Ці події спровокували збільшення чисельності населення із вразливих категорій, як і самих категорій (учасники бойових дій та їхні сім'ї, вимушені переселенці, родини загиблих тощо); а ще зросла потреба в їх соціальному захисті та соціальному забезпеченні, пошуку й розширенні форм і методів соціально-психологічної підтримки.

Новим викликом стало вторгнення рф на територію нашої країни. Війна, крім політичних, економічних, промислових, гуманітарних та енергетичних аспектів, має людський вимір.

З початку війни постраждало 5,7 млн дітей шкільного віку: понад300 дітей загинуло, близько 1000 дістало поранення; понад 2000 шкіл пошкоджено і знищено, фактично усі діти потребують освітньої підтримки та послуг захисту. Понад 3 млн дітей вважаються внутрішньо переміщеними особами. Водночас через небезпеку військових обстрілів порушується право дітей та молоді з інвалідністю на отримання відповідних освітніх та соціальних послуг, зокрема комплексної реабілітації. Інноваційні заходи і проєкти з упровадження інклюзії в усі сфери життя українців через війну втратили свою динаміку.

Водночас в умовах російсько-української війни порушуються основні права і свободи людини, визначені Конвенцією ООН: право на життя; право на свободу та особисту недоторканність, право на повагу до приватного і сімейного життя; свобода вираження поглядів тощо. Знехтувані основні права, визначені Конвенцією про права дитини: право на життя, право вільно висловлювати свої думки; права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла; право дитини на користування найбільш досконалими послугами

системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороб і відновлення здоров'я; право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини, тощо.

Склалася складна соціальна реальність: фактично в умовах війни кожна людина набуває статусу вразливої, адже порушуються її основні права і свободи, психоемоційний стан зазнає деструктивних впливів, «розмивається» поняття соціального благополуччя, до якого протягом останніх 30-ти років прагнули українці.

Зафіксовано багато випадків, коли вразливі категорії громадян стали жертвами насильства, зокрема ґендерно зумовленого, або його свідками. Чимало людей залишаються на тимчасово окупованих територіях без можливості безпечної евакуації, за обмеженого чи відсутнього доступу до питної води, продуктів харчування, послуг з охорони здоров'я, освіти та ін. Усі ці фактори збільшують ризики кожного зазнати емоційної шкоди та набути проблем із психічним здоров'ям, включаючи депресію й посттравматичний стресовий розлад, що призводить до появи негативних емоційних і фізичних симптомів, а також створює ризики та проблеми в розвитку дітей і молоді – майбутнього покоління.

Міжнародні акти таку ситуацію кваліфікують як соціальні ризики, що надають людині право на соціальний захист. Європейський кодекс соціального забезпечення (РЄ 1964 р.; 1990 р.); Європейська соціальна хартія (РЄ 1961 р.; 1996 р.); Європейська хартія про основні соціальні права трудящих (ЄЄ 1989 р.), Конвенція МОП – №102 про мінімальні норми соціального забезпечення та ін. визначають соціальні ризики як події в житті людини, за яких виникає небезпека втрати матеріальних засобів для задоволення її першочергових (базових) потреб, необхідних для збереження і відтворення повноцінного життя як члена людського суспільства.

Військові події відносять до державно-політичних ризиків.

З 1 січня 2020 р. вступив у дію новий Закон України *«Про соціальні послуги»* (2019), у якому визначено складні життєві обставини як обставини, що

негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї і які особа/сім'я не може подолати самостійно. Відповідно, соціальні послуги – це дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. До чинників, що зумовлюють складні життєві обставини, віднесено такі: шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією.

У довідковій літературі військові події кваліфікують як гіпер-екстремальні ситуації – несподівана втрата близької людини, полон, тортури, насилля (особливо, якщо є загроза життю чи цілісності), присутність при загибелі чи пораненні тощо. Вони завжди є травмівними. І екстремальні, й надзвичайні ситуації можуть стати психотравмівними для тих, хто їх переживає. Психотравмівна ситуація / подія – це будь-яка особисто значуща ситуація (явище), що має характер патогенного емоційного впливу на психіку людини і може, у разі недостатньої сформованості захисних психологічних механізмів, зумовити психічні розлади. Психотравмівними вважають події, що загрожують життю і фізичній цілісності людини: поранення, контузії, фізичне травмування; важкі медичні процедури; загибель чи смерть близьких людей, побратимів, мирного населення; картини смерті, поранень і людських страждань; суїциди і вбивства тощо [2]. Ці події є кризовими, стресотравмівними, руйнівними для психофізіологічного стану людини. Особливо вразливою є категорія дітей та молоді, зокрема з інвалідністю, їхні сім'ї.

Усім важко адаптуватися до нових складних життєвих умов, отже, потрібна соціальна підтримка та психологічна допомога для відновлення оптимального життєвого рівня.

У зв'язку з цим у найближчий час і в недалекій перспективі проблеми реабілітації дітей та молоді, зокрема з інвалідністю, та їхніх сімей будуть

актуальними і значущими для системи освіти, охорони здоров'я та соціального захисту держави.

Це відповідає вимогам ЗУ *«Про охорону дитинства»* стосовно визначення соціальних засад охорони дитинства в Україні та забезпечення належних умов для гарантування безпеки, охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності (Ст. 4).

Шляхи розв'язання проблем соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді, зокрема з інвалідністю, в умовах закладу освіти передбачено *Законом України «Про освіту»*, зокрема статтею (статті) 76 «Психологічна служба та соціально-педагогічний патронаж у системі освіти». Психологічний супровід освітнього процесу в навчальних закладах забезпечують практичні психологи, а соціально-педагогічний патронаж – соціальні педагоги. Соціально-педагогічний патронаж у системі освіти сприяє взаємодії закладів освіти, сім'ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища, наданню консультативної допомоги батькам, психологічного супроводу здобувачів освіти.

14 березня 2022 року Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи НАПН України видано лист за № 32 *«Про організацію соціально-психологічної допомоги працівникам психологічної служби»*.

МОНУ оприлюднено лист від 29 березня 2022 року №1/3737-22 «*Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні*». Відповідно до Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24.02.2022 «Про введення в дію плану оборони України та Зведеного плану територіальної оборони України», (далі – Плану) введеного в дію Указом Президента України від 24.02.2022 № 70/202 (ресурс доступу) Міністерство, заклади та установи освіти визначені співвиконавцями Плану

заходів у *п.2.7.4. щодо створення умов для медичної, психологічної, педагогічної реабілітації та соціальної реінтеграції дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, а також у п.2.7.5. в частині надання соціально-психологічної допомоги для жертв насильства та торгівлі людьми*.

Питання соціалізації, соціальної адаптації та реабілітації вразливих категорій населення були предметом вивчення багатьох науковців. Серед них – І. Звєрєва, А. Капська, О. Козубовська, Н. Коляда, Л. Міщик, Ж. Петрочко,В. Поліщук, С. Харченко та ін. Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю, у тому числі дітей та молоді, є предметом досліджень українських та зарубіжних учених, серед яких – О. Безпалько, Н. Гусак, З. Кияниця, Н. Комарова, Р. Кравченко, Т. Семигіна, С. Толстоухова, А. Шевцов, Ж. Вилкен, Р. Дарлинг, Д. Райкус, М. Селігман, А. Уорд, Т. Хаммарберг, Д. Холландер та ін.

Проблеми соціально-педагогічної підтримки в умовах закладу освіти як умови інтеграції в суспільство осіб з інвалідністю вивчали Ю. Богінська,О. Рассказова, В. Тесленко, М. Чайковський. Соціально-педагогічні основи діяльності реабілітаційних центрів та інших соціальних осередків досліджували О. Караман, С. Коношенко, Н. Поліщук, М. Сідорчук, Ю. Чернецька, В. Шпак та ін.

Медико-соціальні основи в роботі з дітьми з інвалідністю визначили М. Коренєв, Л. Богмат, В. Мартинюк, Е. Михайлова, С. Толмачева та ін.

Розвиток інклюзивного туризму в Україні і за кордоном розкрили Н. Бєлоусова, А. Войтовська, С. Каштан, Н. Коляда, О. Кравченко, Г. Кучер, В. Лепський, М. Міщенко, І. Молоченко, Л. Науменко, І. Резніченко,О. Топалова, К. Чупіна та ін.

У працях В. Бесєди, Т. Жук, Т. Ільяшенко, Л. Коваль, А. Колупаєвої, С. Литовченко, О. Матрос, О. Тельни, Г. Якимчук висвітлено різні аспекти інклюзивного навчання з дітьми з інвалідністю з різними нозологіями.

Теоретичні та практичні аспекти реабілітаційної допомоги дітям та молоді, постраждалим від наслідків війни, досліджували Л. Вовк, Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко,

О. Караман, О. Сорока, С. Калаур, Н. Тверезовська, Н. Бочкор, Є. Дубровська, О. Залеська, В. Панок, Н. Бочкор, Н. Лунченко, Н. Пророк, Т. Титаренко та ін.

Отже, актуальною і необхідною є розробка загальнодержавних та регіональних програм із надання освітньо-просвітницьких послуг, здійснення соціальної підтримки та психологічного супроводу, створення умов для комплексної реабілітації за видами (психологічної, соціальної, професійно-трудової, спортивної, медичної) дітей та молоді від наслідків війни. Актуальність визначеної проблеми значно посилюється виявленимисуперечностями *між*:

– упровадженням державної стратегії, спрямованої на створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, та відсутністю регіональних політик забезпечення інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності для людей з інвалідністю;

– збільшенням через війну кількості дітей та молоді з особливими освітніми потребами, які потребують додаткової соціально-психологічної підтримки, і відсутністю на рівні громад програм комплексної реабілітації вразливих категорій громадян;

– пошуком інноваційних відновних технологій, психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг для дітей та молоді з особливими освітніми потребами та неврахуванням практики інклюзивного туризму з використанням можливостей і ресурсів природних, туристичних і рекреаційних об'єктів як засобу соціально-психологічної реабілітації.

Розв'язання окреслених завдань втілено у межах науково-дослідної теми для молодих учених **«Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму» (***Державний реєстраційний номер*: 0119U103978).

Об'єктом НДР стало інклюзивне освітнє середовище як сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для надання рівного доступу до навчання,

виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Предметом НДР була система соціальної-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами в умовах закладу освіти засобами інклюзивного туризму.

Мета роботи – на основі теоретико-методологічного обґрунтування наукової проблеми розробити та апробувати систему соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму.

Відповідно до мети було поставлено ***завдання***:

1. З'ясувати стан проблеми організації соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами в умовах закладу освіти.

2. Визначити теоретико-методологічні основи підвищення ефективності соціально-психологічної реабілітації цієї категорії дітей та молоді засобами інклюзивного туризму.

3. Розробити та апробувати систему соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму.

4. Здійснити аналіз ефективності, дієвості розробленої системи і підготувати методичні рекомендації з організації соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше:

– проаналізовані вітчизняні та зарубіжні дослідження з цієї проблематики;

– виявлено інтегративний потенціал різних дисциплін, включаючи інклюзивну освіту, педагогіку, соціальну роботу, молодіжну роботу, психологію, економіку, краєзнавство, географію, соціальну політику, молодіжну роботу, медицину та маркетинг;

– визначено теоретико-методологічні засади дослідження системи соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з обмеженнями життєдіяльності засобами інклюзивного туризму;

– обґрунтовано три функціональних напрямки системи соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму: для дітей, молоді та в цілому для осіб з інвалідністю;

– розроблено практичний інструментарій упровадження системи соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму, що включає психологічні, педагогічні, фізичні, фізкультурно-спортивні, соціально-побутові та медичні заходи (вивчення освітнього компонента «Інклюзивний туризм», тренінги, інклюзивні туристичні маршрути, індивідуальна та групова робота, 3 D тури в умовах карантинних обмежень, проєктна та грантова діяльність тощо);

– доповнено критерії оцінки соціо-природно-ресурсного потенціалу туристичних об’єктів для кожного типу захворювань за напрямами: технологічний, психологічний, фізіологічний та реабілітаційний; поряд із соціо-природно-ресурсною оцінкою визначено параметри доступності природних ресурсів та об’єктів туристичної інфраструктури для учасників з упровадження програми інклюзивного туризму: рекреаційний, лікувально-оздоровчий, транспортний, архітектурний, санітарно-гігієнічний, реабілітаційний (медична реабілітація, психолого-педагогічна реабілітація, професійна реабілітація, трудова реабілітація, фізкультурно-спортивна реабілітація, фізична реабілітація, соціальна реабілітація, психологічна реабілітація);

– розроблено рекомендації для закладів освіти щодо питань соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму;

– визначено, що провідними завданнями патріотичного та екологічного виховання дітей та молоді засобами інклюзивного туризму є такі: пробудження патріотичних почуттів та історичної свідомості дітей та молоді;

прилучення їх до духовної спадщини, багатств національної культури; формування відповідального ставлення до навколишнього середовища та екологічної культури.

Практичне значення одержавних результатів.

Практична реалізація матеріалів дослідження виражена у їх використанні під час грантових проєктів: «Міжнародний художній симпозіум-пленер осіб з інвалідністю «Мистецтво без обмежень» за сприяння Українського культурного фонду (м. Умань, 13–24 серпня 2020 року), «Культурно-рекреаційно- туристична Черкащина: інклюзивно-соціальна 3D-карта» за фінансової підтримки Українського культурного фонду (липень – жовтень 2021 р.);
«Вчимося разом чути та долати соціальну ізоляцію» за підтримки Британської ради в Україні (березень – липень 2021 р.); локальний тренінг «Активні громадяни» за підтримки Британської ради в Україні (жовтень-листопад 2022 року).

За результатами проведених досліджень надано наукові послуги: «Розробка навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців за професією 5133 Супроводжувач осіб з інвалідністю» на замовлення Київського міського центру соціальної, професійної та трудової реабілітації інвалідів (наказ в.о. ректора УДПУ імені Павла Тичини №1330 о\д від 28.10.2020 р.);
«Розробка науково-теоретичних основ технології соціально-психологічної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами засобами каністерапії» на замовлення Клубу собаківництва Товариства сприяння обороні України (наказ в.о. ректора УДПУ імені Павла Тичини №1329 о\д від 28.10.2020 р.); «Розробка навчально-методичного забезпечення діяльності інклюзивного табору» на замовлення Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради (лист начальника Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради № 790\01-20 від 17.02.2021 р.); «Розробка навчально-методичного супроводу цифровізації соціальних послуг» на замовлення Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради (договір № 10 від 19.05.2022 р.); «Розробка методичних

рекомендацій із соціально-психологічної реабілітації учасників бойових дій методом каністерапії» на замовлення Центрального клубу собаківництва Товариства сприяння обороні України (договір № 11 від 20.06.2022 р.).

Відповідно до запиту Науково-дослідного інституту праці і зайнятості населення співробітники є у складі робочих груп з розробки професійних стандартів за професіями соціальної сфери, а саме: професії 2351.2 Методист навчально-методичної роботи з надання соціальних послуг; професії 2340 Вихователь соціальний по роботі з дітьми з інвалідністю; професії 2445.2 Психолог установи соціального захисту; професії 1210.1 Директор регіонального центру соціальних служб (навчально-методична робота).

27 травня 2021 року організовано і проведено ІІ Всеукраїнський науково-практичний онлайн-симпозіум з інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму з міжнародною участю. Результатом цього симпозіуму стала резолюція, яка має науково-практичне значення для створення безбар'єрного простору в Україні з урахуванням інклюзивної інтеграції.

Дослідження виконувалося на базі інноваційних структурних підрозділів УДПУ імені Павла Тичини: Центру соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів» та Молодіжного центру «START».

Результати дослідження впроваджено у діяльність УДПУ імені Павла Тичини (№ 729\01 від 08.04.2020 р.), відділу у справах сім'ї та молоді Уманської міської ради (№ 17\10-05 від 13.05.2020 р.), Інклюзивно-ресурсного центру Уманської міської ради (№ 12 від 20.05.2020 р.), Уманської виробничо-територіальної первинної організації Українського товариства сліпих (№ 21 від 15.07.2020 р.), відділу освіти Уманської міської ради (№ 01-07\783 від 17.08.2020 р.), Уманського краєзнавчого музею (№ 101 від 06.11.2020 р.), Київського міського центру соціальної, професійної та трудової реабілітації інвалідів (№ 051\029-502\1), громадської організації «Канівська організація осіб з інвалідністю «Відродження» (№ 58 від 03.08.2021 р.); Уманської територіальної первинної виробничої організації «Українське товариство

сліпих» (УТОС) (№ 26 від 22.07.2021 р.), УДПУ імені Павла Тичини (№ 1267/01 від 12.08.2021 р.); Відокремленого структурного підрозділу «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка» (№ 98 від 30.08.2021 р.); Державного університету «Одеська Політехніка» (№ 1852/138-07 від 03.09.2021 р); Рівненського державного гуманітарного університету (№01-12/54, від 06.09.2021 р.), УДПУ імені Павла Тичини (1397/01 від 30.08.2021 р.), Університету Григорія Сковороди в Переяславі (№ 638 від 30.08.2021 р.); Уманського краєзнавчого музею (№ 27 від 16.02.2021 р.); відділу у справах сім'ї та молоді Уманської міської ради(№ 12/10-05 від 16.02.2021 р.), Житомирського державного університету імені І. Франка (№ 1432/1 від 5.10.2021 р.); Національного університету біоресурсів і природокористування України (№ 1760 від 24.09.2021 р.; Державного підприємства «Український дитячий центр «Молода Гвардія»» (№ 02\01-16\306-21 від 07.07.2021 р.); Українського державного центру національно-патріотичного виховання краєзнавства і туризму учнівської молоді(№ 180 від 25.06.2021 р.); Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради (№ 2559\01-20 від 03.06.2021 р.); Дмитрушківської сільської ради Уманського району (№ 718\02-16); Заваллівської селищної ради Голованівського району Кіровоградської області (№ 9\1 від 5 лютого 2021 р.); Інклюзивного ресурсного центру Уманської міської ради (№ 1\1 від02.02.2021 р.); відділу освіти Уманської міської ради (№ 01-05\98 від 01.02.2021 р.); відділ освіти, молоді та спорту Гайворонської міської ради (№ 06-201\1 від 17.05.2021 р.)); Центрального клубу собаківництва Товариства сприяння обороні України (довідка № 15 від 16 квітня 2022 р.); Інклюзивно- ресурсного центру Тальнівської міської ради (довідка № 231 від травня 2022 р.); Державної науково-педагогічної бібліотеки Україниімені В.О. Сухомлинського (довідка № 05-43\110 від 2022 р.); Педагогічного фахового структурного підрозділу Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 54\1 від 01.07.2022 р.); Міжнародного благодійного фонду «Небайдужі» (довідка № 12 від 04.04.2022 р.);

Національного дендрологічного парку «Софіївка» (довідка № 4 від 16.05.2022 р.).

Використання результатів роботи в освітньому процесі. Результати НДР використані при розробленні навчального курсу «Інклюзивний туризм», оновленні навчальних курсів «Теорія соціальної роботи», «Методи соціальної роботи», «Психологія особистості», «Організація та методика соціально- психологічного тренінгу», «Психологія життєвої кризи особистості»,
«Методика роботи психолога» в Уманському державному педагогічномууніверситеті імені Павла Тичини.

На матеріалах НДР захищено 4 дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії (3 – спеціальність 231 Соціальна робота; 1 – спеціальність053 Психологія), 10 магістерських кваліфікаційних робіт.

За результатами залучення студентів до наукової роботи отримано диплом ІІІ ступеня на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт із галузі «Гендерні дослідження» (Херсонський державний університет, квітень 2020 р.); диплом ІІ ступеня на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт зі спеціальності «Соціальна робота» (Ужгородський національний університет, квітень 2020 р.); диплом ІІІ ступеня Всеукраїнського конкурсу наукових робіт імені Олександра Яременка «Актуальні проблеми молодіжної та сімейної політики» (ДЗ «Інститут сімейної та молодіжної політики», 2022 р.); диплом ІІІ ступеня у Міжнародному конкурсі студентських наукових робіт «Управлінські, соціальні та поведінкові науки у реалізації засад сталого розвитку» (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, 2022 р.); диплом І та ІІІ ступенів в Інклюзивному конкурсі «Точки дотику» у межах реалізації Міжнародної програми розвитку інклюзивних спільнот (УДПУ імені Павла Тичини, 2022 р.).